

TAHSİN YÜCEL
SONUNCU

♥
CAN

ROMAN

3.
BASKI

Tahsin Yücel
SONUNCU

© Can Sanat Yayınları A.Ş., 2010

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2010

3. basım: Ocak 2017, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 500 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Erkal Yavi

Kapak düzeni: Semih Özcan

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Davutpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sit. No: 81/25-26

Topkapı-İstanbul

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-1150-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750711503

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

Tahsin Yücel
SONUNCU

ROMAN

CAN YAYINLARI

**TAHSİN YÜCEL'İN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
DİĞER KİTAPLARI**

- AYKIRI ÖYKÜLER / *öykü*
HANEY YAŞAMALI / *öykü*
PEYGAMBERİN SON BEŞ GÜNÜ / *roman*
BIYIK SÖYLENCESİ / *roman*
VATANDAŞ / *roman*
BEN VE ÖTEKİ / *öykü*
KOMŞULAR / *öykü*
YALAN / *roman*
KUMRU İLE KUMRU / *roman*
MUTFAK ÇIKMAZI / *roman*
YAPISALCILIK / *deneme*
YAZIN, GENE YAZIN / *deneme*
GÖSTERGELER / *deneme*
GÖKDELEN / *roman*
DİL DEVRİMİ VE SONUÇLARI / *deneme*
GOLYAN DEVRİMİ / *öykü*
YAZIN VE YAŞAM / *deneme*
GÜN NE GÜNÜ? / *deneme*
KİMİM BEN? / *deneme*
KENDİNE DOĞRU YOLCULUK / *eleştiri*

Tahsin Yücel, 1933'te Elbistan'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve İÜ Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Aynı bölümde uzun yıllar öğretim üyeliği yaptıktan sonra, 2000 yılında emekli oldu. Yazın araştırmalarına 1969'da yayımladığı *L'Imaginaire de Bernanos* ile başladı. 1973'te *Figures et Messages dans la Comédie Humaine*'i, 1979'da *Anlatı Yerlemleri*'ni, 1982'de *Dil Devrimi ve Sonuçları ve Yapısalcılık*'ı yayımladı. 1976'dan itibaren *Yazın ve Yaşam*, 1982'de *Yazının Sınırları*, 1991'de *Eleştirinin Abecesi*, 1993'te *Tartışmalar*, 1995'te *Yazın, Gene Yazın*, 1997'de *Alıntılar*, 1998'de *Söylemlerin İçinden* (1999 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü), 2000'de *Salaklık Üstüne Deneme*, 2003'te *Yüz ve Söz*, 2006'da *Göstergeler*, 2010'da *Gün Ne Gün?* ve 2011'de *Kimim Ben?* ile deneme ve eleştirilerini okurla buluşturdu. İlk romanı *Mutfak Çıkma* 1960'ta yayımlandı. Bunu 1975'te *Vatandaş*, 1992'de *Peygamberin Son Beş Günü* (1993 Orhan Kemal Roman Ödülü), 1995'te *Buyuk Söylencesi*, 2002'de *Yalan* (2003 Yunus Nadi ve 2003 Ömer Asım Aksoy roman ödülleri), 2005'te *Kumru ile Kumru*, 2006'da *Gökdelen* (2007 Balkanika Ödülü) ve 2010'da *Sonuncu* izledi. Öykü kitaplarından 1956 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanan *Haney Yaşamalı* 1955'te, *Düşlerin Ölümü* 1958'de (1959 TDK Öykü Ödülü), *Ben ve Öteki* 1983'te, *Aykırı Öyküler* 1989'da, *Komşular* 1999'da (1999 Dünya Kitap Yılın Kitabı Ödülü) ve *Golyan Devrimi* 2008'de yayımlandı. 1984'te Azra Erhat Çeviri Yazını Üstün Hizmet Ödülü'ne, 1997'de Fransız hükümeti tarafından Palmes Académiques Nişanı Commandeur derecesine layık görülen Tahsin Yücel, 2016'da aramızdan ayrıldı.

www.tahsinyucel.com

BİRİNCİ BÖLÜM

I

“Sen bu kitabı ne zaman bitireceksin, orasını bilemem, ama ben onun yazılma öyküsünü çok daha önce bitireceğim”, deyip de evlilik yaşamımızda ilk kez Selami'nin tepesini attırdığımda, Müştak on dört, Müşerref on iki, ikizler dokuz yaşındaydı, yani bizimki topu topu sekiz yıldır çalışmaktaydı *Serencam*'ının üzerinde. Ancak o günlerde sekiz yıl çok uzun bir süre gibi görünüyordu gözüme. Tam sekiz yıl süresince sabahtan akşama, akşamdan gece yarılarna kadar bir masanın başında yazıp yazıp yırtmasını, yırtıp yırtıp gene yazmaya başlamasını da bir tür delilik olarak değerlendiriyordum. Daha da kötüsü, Selami bu kitapla beni aldatıyormuş gibi bir duygu çöreklenmişti içime, ne yaparsam yapayım, yakamı bırakmıyordu bir türlü, her geçen gün biraz daha fazla duyuruyordu ağırlığını. “Durup dururken bu kitap da nerden çıktı şimdi?” diye söylenip duruyordum. Yalan değil, Selami çok, ama çok büyük bir kitap yazma tasarısından yeni tanıştığımız günlerde de söz etmişti, daha sonra da arada bir dönmüştü bu konuya, ama hiç ayrıntıya girmeden ve hep “ileride”, “günün birinde”, “kafam ve bedenim iyice hazır olunca” türünden belirsiz sözler eşliğinde. Bu yüzden olacak, *Serencam* her şeyden önce bir savunma aracı, öğrenimine yaraşır bir uğraş seçmesi gerektiğini söyleyenleri susturma gerekçesiymiş gibi geliyordu bana. Ayrıca, kesin de konuşsa, yazmaya başlamış da olsa, zamanının en büyük bölümünü kitabına ayırsa da üzülmez-

dim; üzölmek şöyle dursun, gönölden desteklerdim çabasını. Ama o günlerde *Serencam* oldukça uzak bir geçmişten, Selami'nin delikanlılık döneminden kalmış bir düşün, yani fazlasıyla bulanık bir tasarının adıydı yalnızca, tek işlevi de benim gözümde Selami'nin çekiciliğini biraz daha artırmak, nerdeyse sonsuzlaştırmaktı.

Bu gözlemim bizi uzaktan tanıyanları şaşırtabilirdi kuşkusuz. “İyi hoş da çiçeği burnunda bir genç kız kendisinden on dört yaş büyük bir adamı nasıl bu denli çekici bulabilir?” diye sorabilirlerdi. Bu arada, Selami'nin hiç de öyle çekici, hiç de öyle yakışıklı bir adam olmadığını kesinleyenler de çıkabilirdi. Bunu beni görmüyormuş gibi davranarak kulağıma doldura doldura söyleyenler de olmuştu. Ama, kim ne derse desin, ben hep çekici bulmuşumdur Selami'yi. Örneğin insanın maymundan geldiği gibi aykırı savlarının altında bile derin bir düşüncenin yattığına inanmışımdır.

İlk kez Felsefe Bölümü'ndeki ikinci yılımda görmüşüm onu: salı ve perşembe günleri, bir Fransız profesörün çevirmenliğini yapıyor, bu arada, hemen her derste, adama hepsi birbirinden ilginç sorular sormaktan, hatta birtakım gözlemlerde bulunmaktan da geri durmuyordu. Diyeceğim, çekici olduğu kadar da bilgiliydi Selami. Ama bizlere çevirmenliğini yaptığı Fransız profesörden de uzaktı nerdeyse. Koltuğunun altında bir *Littré* ve birtakım Fransızca kitaplar, Fransız profesörle birlikte gelip gene onunla birlikte çıkıp gidiyordu. Sınıfa girip çıkarken göz göze geldiğimiz olmuşsa da tek sözcük söylememiştik birbirimize, bir “Merhaba” ya da “Günaydın” dediğimiz bile olmamıştı. Ne olursa olsun, bu adam tuhaf bir biçimde çekiyordu beni, haftanın iki günü, ikişerden dört saat süresince gözlerimi ondan ayıramıyordum bir türlü. Derken, nisan ortalarında bir gün, Fransız'ın “Anlattıklarımız konusunda sorusu olan var mı?” diyeceği tutmuş, ben de ona kendi dilinde sıradan bir soru sormuştum. Adam “Güzel bir soru!” diye başlayarak oldukça uzun bir yanıt vermişti soruma, Selami de soruyu ve yanıtını sürekli bana ba-

karak türkçeye çevirmişti. Benim için umulmadık bir şeydi bu. Ama oluntuların en güzeli dersten sonra gerçekleşmişti: Selami sınıftan hep Fransız profesörle birlikte ayrılırken, o gün ilk kez değiştirmişti bu alışkanlığını: kaçmamdan korkarmış gibi hızlı adımlarla yanıma gelmiş, “Sorunuz gerçekten çok ilginçti; üstelik, yanıtı da içindeydi. Sizi kutlayabilir miyim?” diyerek elini uzatmıştı bana.

Haziranın ikinci haftasının başında, nikâh memurunun karşısındaydık. Nikâhımız kıyıldıktan en fazla sekiz saat sonra da Paris’te.

Belirtmeme gerek yok ya ben gene de belirteyim: çok mutlu bir yaşam sürmeye başladık. Ben orta düzeyde bir ailenin kızıydım, babam birkaç yıl önce ölmüş, annemse emekli bir öğretmenle evlenerek onunla Ege kıyısında küçük bir kasabaya taşınmıştı. Bana gelince, sıradan bir öğrenci yurdundan çıkıp bir Osmanlı paşasının görkemli yalısına yerleşmek biraz başımı döndürmüştü, biraz da korkutmuştu doğrusu. Ama Selami öyle candan, öyle anlayışlıydı ki onunla her yerde kendi doğal ortamımdaymış gibi rahattım. Evliliğimizin ilk aylarında bu tür ayrıntılar üzerinde durmaya zamanım da olmuyordu ayrıca. Ben fakülteyi bırakmıştım, Selami’ye Fransız dostuna artık derslerine düzenli biçimde katılamayacağını, dolayısıyla bundan böyle çevirmenliğini yapamayacağını söylemişti; artık on beş yirmi günde bir, o da hatır için gidiyorduk adamın derslerine. Anlattıklarını büyük bir ilgiyle dinlediğimizi de söyleyemezdik. Selami’nin o sırada son günlerini yaşamakta olan babası, Kandilli’de koca bir tepeyi birbirinden güzel konaklarla donatmış olan Hayrettin bey, nerdeyse her görüşmemizde, artık evlendiğine, çok yakın bir tarihte de baba olacağına göre, Selami’ye öğrenimine uygun bir iş bulması gerektiğini yineleyip durmaktaydı. Haksız da sayılmazdı doğrusu. Bizimki Sorbonne’dan felsefe diploması almış, üstüne üstlük bir de doktora yapmış olduğuna göre, üniversitede görev alıp hızla yükselebilirdi. Yeni evlendiğimiz dönemde arkadaşları birtakım üniversitelerden çok güzel öneriler getirmişlerdi. Çalışabilir-

di elbette, bir büyükelçi, bir genel müdür, en azından bir profesör olabilirdi, özel bir iş de kurabilirdi, örneğin büyük bir yayınevi kurup ülkemizde felsefe ve insan bilimlerinin yaygınlaşmasına katkıda bulunabilirdi. Politika-ya da atılabilir, ülkenin yönetiminde önemli görevler üstlenebilirdi, ama o dudak büküyordu tüm bunlara. “Evet, bilim pazarında da, politika pazarında da çok yüksek konumlara erişebilirdim belki, ama ereğime ulaşmak için kişiliğimden ödün vermem, yalancılarla, hırsızlarla uzlaşmam gerekirdi, bunlar da benim yapabileceğim şeyler değil. Benim tek bir amacım var ve tüm yaşamımı bu amaç yönlendiriyor: kitabımı yazacağım”, diyerek kapatıyordu konuyu. Ne kitabı? Nasıl bir kitap? Adını *Serenca*m koymuştu, bunu biliyorduk, ama tüm bildiğimiz de buydu. İçeriğine gelince, bu konuda en ufak bir bilgi vermiyordu. Kendisi de bilmiyormuş gibi bir izlenim uyandırıyor in-sanda. İki duvarı silme kitap dolu koca bir kitaplığı, çatı katında da Boğaz’a ve karşı kıyıları bakan güzel bir çalışma odası vardı. Arada sırada bir iki kitap karıştırdığı, masasının başına oturup kalın kalın defterlere bir şeyler karaladığı oluyordu ya bunu kitap yazmak, hatta yazılacak kitap için bir hazırlık çalışması yapmak diye nitelemek gülünç kaçardı bence. Kendisi de “Yazıyorum” demiyordu ayrıca, “Yazacağım”, diyordu. Ne olursa olsun, belli bir uğraş alanı seçip çalışmasını önerenler karşısında hep direnmişti Selami, “İyi de kitabım ne olacak o zaman, kitabımı siz mi yazacaksınız?” demişti her seferinde. Babasıyla da böyle konuşmuştu hep. O da boyun eğmişti sonunda. Belki tek çocuğuyla bozuşmayı göze alamamış, belki de Sorbonne’da felsefe okuyup çifte diplomayla dönmüş olan bu genç adam böylesine direndiğine göre bir bildiği olması gerektiğini düşünmüştü. Ne var ki, yıllar birbiri ardından geçip giderken, Selami’nin hiçbir şey yapmaması kafasını karıştırıyor, kafası karıştığı için de ikide bir dönüyordu bu soruna.

Konuyu son kez açtığında ben de aralarındaydım. Tepedeki büyük köşkün ikinci katındaki odasında, Hayret-

tin bey yatıyor, biz oturuyorduk, güneş batmak üzereydi. Ellere dayanarak güçlkle doğrulup oturduktan sonra, gözlerini Selami'ye dikerek derin derin içini çekmiş, "Bana öyle geliyor ki bir daha kalkamayacağım bu yataktan, öğrenimine yaraşır bir işe girdiğini de, kitabını bitirdiğini de göremeyeceğim. Kısacası, gözlerim açık gideceğim tahtalı köye. Hiç değilse şu yazmayı düşündüğün kitabın nasıl bir kitap olacağını söyleyebilir misin bana?" demişti.

Selami babasının tam karşısındaki pencerenin on beş on altı metre ötesindeki yaşlı çınarı göstermişti o zaman.

"Şu gördüğün koca çınar var ya, işte tam onun gibi bir yapıt, hem yere, hem göğe doğru gelişen, böylece yaşamın tam odağına yerleşen bir kitap yazacağım, babacığım", demişti.

Bir kitap hem yere, hem göğe doğru nasıl gelişirdi, yaşamın tam odağına yerleşmek ne demektir? Hayrettin bey bu konularda tek soru sormamıştı, tümcenin görkemi yetmişti ona, gözleri dolmuştu birden, Selami'yi eliyle yanına çağırarak yanaklarını öpmüş, sonra da elini avuçlarına alıp var gücüyle sıkmıştı.

"Tamam, işte şimdi anladım, oğlum; yaz kitabını, ben her zaman arkadayım", demiş, sonra da bana dönerek "İşte biz böyle bir aileyiz, gelin hanım, yaşamın tam odağına yerleşen büyük işler başarmak için yaratılmışız", diye eklemiş, sonra gözlerini Selami'nin gözlerine dikerek "Ne tür bir kitap yazacaksın peki? Büyük bir roman mı var kafanda?" diye sormuştu.

Bizimki tiksiniş gibi yüzünü buruşturmuştu o zaman.

"Baba, ben felsefeciyim; kitabımın romanla da, öyküyle de, şiirle de en ufak bir ilgisi olmayacak", demişti.

Hayrettin bey bu yanıtı da çok beğenmişti.

"Anladım, senin gözlerin çok daha yukarılarda, bu da çok güzel bir belirti", demiş, sonra, yüzünde mutlu mu mutlu bir gülümseme, bir kez daha bana dönmüş, "İşte biz böyle bir aileyiz, gelin hanım, büyük işler, kutsal görevler için yaratılmışız", diye eklemişti.

İçimden gülmüştüm bu sözlere. Ne var ki bir hafta sonra, Hayrettin bey dünyamızdan göçtüğü zaman aynı sözler başka türlü görünmüştü gözüme. “Belki de gerçeği dile getiriyordu”, demiştim. Öyle ya, kısa bir süre dışişleri bakanlığı da yapmış olan paşa dede Boğaz’ın bu yakasında kendi beyliğini kurmak istemiş, bu nedenle de yememiş, içmemiş, merkez Kandilli olmak üzere, Üsküdar’la Beykoz arasında hepsi birbirinden büyük, hepsi birbirinden değerli bir sürü arsa kapatmış, kıyıda da herkesi hayran bırakan görkemli bir yalı yaptırmıştı. Bu arada, Taksim’i, Şişli’yi, Karaköy’ü ve Eminönü’yü de öksüz bırakmamış, oralarda da birbirinden değerli hanlar, apartmanlar, arsalar almıştı. Oğlu Hayrettin beyse, Kandilli’deki köşkler başta olmak üzere, bu arsaların çoğunda hepsi birbirinden görkemli yapılar yükseltmiş ve tepeye yepyeni bir kimlik vermişti. Atalarınınkinden çok farklı bir alan seçmiş olmakla birlikte, Fransa’dan çifte diplomayla döndükten sonra, Selami de özgünlük ve görkemlilikte onların bıraktıklarından geri kalmayacak, onların şanına yarışır bir kitap yazmaya hazırlanıyordu. Ama nasıl bir kitap? Bunu ben de merak ediyordum doğrusu.

“Peki, nasıl bir kitap yazacaksın, Selami?” diye sordurdum.

Selami çocuksu bir soruyla karşılaşmış gibi anlayışla gülümsüyordu.

“Yaratıcı bir insansan, olmayacak bir düştün, tutarsız bir düşünceden, sıradan bir görüntüden, kısacası her şeyden bir kitap çıkarabilirsin, sevgilim, hem de çok özgün ve çok düzgün bir kitap”, diyordu.

“Nasıl yani?” diyordum.

Duralamıyordu bile.

“Yepyeni bir dille ve hiç söylenmemiş şeyler söyleyen bir kitap”, diye yanıtlıyordu.

“Peki, bana somut bir örnek verebilir misin?” diye üsteliyordum.

Anlayışla gülümsüyordu.

“Örneğin şu bizim salak profesöre sorduğun sorudan,

şu karşındaki görünümünden ya da tek odalı bir kulübede genç bir çiftin bir gecelik yaşamından dev bir kitap çıkarılabilir. Gerçek başyapıtlar çok küçük, çok önemsiz gibi görünen şeylerden doğmuştur genellikle”, diyordu.

“Bu bir örnek sayılmaz bence, çünkü sen bir felsefe kitabı yazmak istiyorsun”, diyordum.

Kaşlarını çatıyordu bizimki.

“Aç Platon’u, Sokrates’in söyleşimlerini oku: en küçük, en sıradan gözlemlerden en derin gerçeklere ulaşıldığını görürsün”, diyordu.

“Senin kitabın da böyle küçük şeylerden mi oluşacak? Konuyu kavramamı sağlayacak birkaç örnek daha verebilir misin bana?” diyordum.

Gene anlayışla gülümsüyordu Selami.

“Sevgilim, şimdi sana tasarımı ayrıntılarıyla anlatacak olursam, tüm özgünlüğünü yitirir, anlatılmış, konuşulmuş, kısacası, kullanılmış bir konuya dönüşür ister istemez, yani tükenir bir bakıma, oysa ben hiç mi hiç el değmemiş, sözü bile edilmemiş gerçeklere ulaşmak ve onları yazmak istiyorum”, diye yanıtlıyordu hemen, sonra da “Bu konu kapanmıştır”, dercesine gözlerini tavanda bir noktaya dikiyordu.

Bana da susmak kalıyordu kala kala, kendisi açmadığı sürece tek soru sormuyordum bu konuda. Sorma gereksinimi de duymuyordum artık. Benim anladığım kadarıyla kendisi için de bulanık bir tasarıydı Selami’ninki, belki tasarı bile değildi, bir gençlik düşüydü yalnızca. Düşün sürdüğünün biricik belirtisi de gerek evde, gerek dışarıda, gazetede okuduğu bir yazıdan, aramızda geçen bir konuşmadan, bir sokak satıcısının bağırmasından, lokantada herhangi bir garsonun aykırı davranışından esinlenerek sürekli cebinde taşıdığı küçücük deftere bir şeyler yazmasıydı. Bunlar da dev bir başyapıt düşüncesiyle kolay kolay bağdaştırılamayacak edimlermiş gibi geliyordu bana. “Tuhaf bir alışkanlık işte”, deyip geçiyor, üzerinde durmuyordum. Durmam da zordu ayrıca. O günlerde balayımızı yaşıyor, gezip tozuyor, nerdeyse her akşam

bir başka yerde oluyorduk. Ama, bana kalsa, hep yalımızda ya da bahçemizde, Selami'yle baş başa kalmak isterdim, çünkü yalnızca boyuna bosuna, güzel yüzüne değil, sesine, devinimlerine, bilgisine, gözlemlerine, şakalarına da hayrandım. Dışarıda, lokantalarda, kahvelerde, tiyatrolarda, hatta arkadaşlar arasında bütüncüllüğümüz yaralanıyormuş, en azından evimizde ya da bahçemizde baş başa olduğumuz zamanlardaki yoğunluğuna erişemiyormuş gibi bir duygu uyanıyordu hep bende, elim avucundayken bile Selami'yi özlüyordum nerdeyse.

Bereket, yemeğimizi nerede yersek yiyelim, kaçta dönersek dönelim, her gece, yatmadan önce, karşı karşıya oturup birer sigara yakarak ağır ağır konyaklarımızı yudumlamak gibi güzel bir alışkanlık edinmiştik. Bu arada, kimi zaman benim isteğim üzerine, kimi zaman benim istememi de beklemeden, Selami Paris anılarını anlatıyor, Fransız dilberleriyle yaşadığı geçici aşkları anlatmaktan da çekinmiyordu. Çekinmek şöyle dursun, yatma saatimize doğru özellikle bu konulara getiriyordu sözü, istediği sonuca da ulaşıyordu. Kısa sürede tam dört çocuğumuz oldu: Müştak'ı Müşerref, Müşerref'i de ikizler, yani Müşfika'yla Müşfik izledi. Selami çocuklarının hepsini de çok sevdi, onlarla sürekli bir biçimde, hem de yakından ilgilenildi. Daha dört beş aylık olmalarına bakmadan onlarla konuşuyor, kucağında ya da arabalarında bahçeye çıkıp dolaştırıyor, sanki onların kitabını yazacakmış gibi en ufak devinimlerine dek her şeylerini izliyor, çıkardıklarını en sıradan sesleri bile can kulağıyla dinliyor, gelişmelerinin hiçbir evresini gözden kaçırmamaya çalışıyor, daha iki üç yaşlarında da onlara yüzme öğretmeye kalkıyordu. Daha şimdiden geleceklerini düşünüyor, hangisine hangi uğraşın uygun düşeceğini saptamaya çalışıyordu. Bu arada, Müştak'ın doğumundan iki hafta sonra, yalının nemli ortamının çocuğun sağlığı açısından zararlı olup olmadığını sormam üzerine, tepedeki konakların en büyüğüne taşınmayı önerdi. Kararını vermesinden üç dört gün sonra da taşındık. Bir yabancılık da çekmedik. Konak

sanki yalı örnek alınarak yapılmıştı. Eşyalarımızı üç aşığı beş yukarı oradaki düzene göre yerleştirdik. Yaptığımız tek değişiklik, oğlumuzun gözleri önünde hep parlak bir örnek bulunsun da küçük başarılarla yetinmesin diye Selami'nin üniversite ve doktora diplomalarını çerçeveletip salonun duvarına asmak oldu.

Selami'nin yazacağı büyük yapıta, *Serencam*'a gelince, artık çok seyrek olarak, hem de nerdeyse gönülsüzce, konuyu ben açtığım zaman söz ediyordu ondan, çoğu kez de “Şimdilik hazır değilim, ama hazırlanıyorum, kafamın bir yanı sürekli onda, bundan hiç kuşkun olmasın”, demekle yetiniyordu. Buna hazırlık denilebilirse, tüm yaptığı belli saatlerde çalışma odasına çekilip kitap okumak, bu kitaplarda ilgisini çeken satırların altını çizmek, zaman zaman da birtakım defterlere okudukları konusunda görüşlerini yazıp altlarına da yazıldıkları saati, günü, ayı ve yılı eklemektir. Kendisine söylemiyordum ya yazmaktan vazgeçtiğini ya da vazgeçmek üzere olduğunu düşünmeye başlıyordum artık. Doğrusunu söylemek gerekirse, ben kendi payıma fazla bir üzüntü de duymuyordum bundan. Ama 21 ocak 1944 gecesinin sabahında, yani bizim ikizlerin üç yaşına girişlerini kutladığımız günün ertesinde, Selami yaşama düzenini birden değiştiriverdi.

Evet, böyle, 22 ocak 1944 sabahı, saat yediye doğru, yani bizimkinin genellikle derin derin uyuduğu bir saatte, gözlerimi açıp da sol yanımın boş olduğunu görünce, şaşırıp kaldım, hemen sonra, yatağımızın ayak ucunda Selami'nin pijamasını, bir iskemlenin üstünde de gündelik giysilerini gördüğümdeyse, şaşkınlığım korkuya dönüştü. “Paris'e, ikide bir sözünü ettiği eski sevgililerinden birine dönmüş olmasın?” dedim, bunalacak gibi oldum, başım döndü, olduğum yere çökuverdim. En az çeyrek saat sonra kalkabildim, titreye titreye salona, kitaplığa, çocukların odalarına, tuvalete baktım, alt kata inip tüm odalarda aradım bizimkini, balkona çıkıp çevreyi kolaçan ettim. Bütün gece kar yağmıştı, her yer apaktı, ama evin çevresinde tek bir ayak izi görünmüyordu. Kendi-

mi bir koltuğa attım, “Tanrım, nereye gitmiş olabilir ki bu adam? Bu havada ne zaman çıkıp gitmiş olabilir ki?” diye söylendim durdum. Giysi dolabına baktım, en sevdiği giysisini: lacivert takımını giymiş, ama paltolarının hiçbirini almamış olduğunu gördüm, büsbütün şaşırdım. Böyle bir havada iki dirhem bir çekirdek giyinip de üzerine bir yağmurluk bile almamış olması büsbütün şaşırttı beni. Belki şaşkınlıktan, belki seçkin bir yere gidecekmiş gibi giyinmiş olmasından, belki de kış günlerinde oraya ancak iki üç haftada bir çıktığını bildiğimden, Selami’nin çatı katındaki çalışma odasında olabileceği en az yarım saat sonra geldi usuma, hemen fırladım yerimden, uçar gibi çıktım yukarı.

Evet, oradaydı bizimki.

Lacivert takımını, beyaz gömleğini giyip açık mavi bir kravat takmış, ayaklarında rugan kunduralar, önünde koca bir defter, defterin üstünde bir dolmakalem, o güne kadar Boğaz’a ve karşı kıyılara bakan pencerenin önünde dururken, şimdi kapının karşısındaki duvarın dibine çekilmiş olan çalışma masasının başında, gözleri boş duvara dikili, kımıldamadan oturuyordu öyle, görenler bir düğüne ya da bir şölene gitmek üzere hazırlanmış olduğunu düşünebilirlerdi. Ama ben onu bu durumda görünce hiçbir şey düşünemez oldum.

“Selami, sevgilim, burada ne yapıyorsun böyle?” diye sordum.

“Görüyorsun, oturuyorum işte”, dedi.

“Peki, bu kılık ne böyle?” dedim.

“Kılığımın nesi var ki?” diye sordu.

“Düğüne gidecekmiş gibi giyinmişsin”, dedim.

“Şu anda benim için çok, ama çok daha önemli bir şey söz konusu, Zarife, yazacağım kitap söz konusu; bu sabah başlamaya karar verdim”, dedi, sonra, fazla kesin ya da fazla yüksekte konuştuğunu mu düşündü, nedir, gülümsemeyi denedi. “Belki de gelir diye düşünmüştüm”, diye ekledi.

“Kim gelecekti ki?” diye sordum.

Gene gülümsedi.

“Kim gelsin istiyorsun ki, Zarife? İlk tümce elbette”, dedi. “İlk tümce bu sabah gelebilirmiş gibi bir duygu doğmuştu içime”.

“İlk tümce mi? Neyin ilk tümcesi?” dedim.

Bu kez suratını ekşitti.

“Neyin ilk tümcesi olacaktı ki, Zarife?” dedi. “Neyin ilk tümcesi olsun istiyorsun ki? Kitabın, yani *Serencam*’ın ilk tümcesi elbette”.

Çok şaşırdım.

“Ben senin o konuyu çoktan unuttuğunu sanıyorum”, dedim.

“Hayır, Zarife, unutmadım, *Serencam* hiçbir zaman çıkmadı aklımdan”, deyip derin bir soluk aldı, sonra elini yüreğinin üstüne koydu. “*Serencam* hep buradaydı, ertelemişim yalnızca, çocuklar nedeniyle, evin tüm yükünü senin üstüne yıkmamak için ertelemişim, ama kitap hep burada duruyordu. Ne olursa olsun, elimi çabuk tutmalıyım artık: yaşım elliye bulacak nerdeyse, zaman her dakika biraz daha daralıyor”.

Bizimki yıllar yılı yalnızca düşlemekle kalmıştı kitabını, şimdi de dakikalardan söz ediyordu. Gülmekten kendimi alamadım.

“İyi ya, sen de başla o zaman”, dedim.

Tuhaf bir biçimde gülümsedi.

“Evet, sevgilim, evet, başlayacağım”, diye yanıtladı. “Hatta başladım sayılır”.

“Bu nedenle mi böyle süslendin?” diye sordum.

Duralamadı bile.

“Zarife, belki yüz kez söylemişimdir sana, *Serencam* sıra dışı bir kitap olacak, o bunu böyle gerektiriyor”, dedi.

Peki, neden? Daha ilk tümcesi bile yazılmamış bir kitap neden böyle iki dirhem bir çekirdek giyinmeyi gerektirecekti ki? Selami herhangi bir açıklamaya girişmedi bu konuda, ben de sormadım. Masayı neden odanın en loş köşesine çektiğini sordum yalnızca.

“Denizin, ağaçların, insanların, kısacası dış dünyanın

kafamı karıştırmasını istemiyorum da ondan”, dedi.

“Yani yaşamının kitabını yüzün duvara, sırtın kapıya dönük olarak yazacaksın, öyle mi?” diye sordum.

Varla yok arası bir gülümseme biçimlendi yüzünde. Masanın yarım metre yukarısındaki dört sıra rafı gösterdi.

“Şu gördüğün raflardan da daha kolay yararlanacağım”, dedi.

Sonra defterinin ilk sayfasını açıp kalem eline aldı, gözlerini bomboş sayfaya dikti. Anladım ki *Serencam*’ını yazmaya başlamak için benim çıkmamı bekliyordu.

“Hadi, hayırlısı, sana kolay gelsin”, deyip çıktım odadan.

Ama öyle anlaşılıyordu ki hiç de kolay değildi bu iş.

Selami o günden sonra her sabah erkenden, sinekaydı tıraş olup kravatlı, kunduralı, iki dirhem bir çekirdek çıktı odasına, tek başına, elde kalem, sabahtan akşama, akşamdan gece yarısına kadar masasının başında kaldı, çocukların, hatta daha bir iki gün öncesine kadar kucığına alarak coşkuyla öpüp kokladığı, omzuna oturtup bahçede dolaştırdığı ikizlerin bile çalışma odasına girmelerine izin vermedi. Uzun sözün kısası, Selami beni de, çocukları da boşlayıp tümünden *Serencam*’ına adadı kendini, tüm günlerini ve tüm gecelerini daha ortada olmayan, günün birinde ortaya çıkıp çıkmayacağı da bilinmeyen *Serencam* doldurmaya başladı. Arada sırada bir şeyler getirip önüne koymayacak, önüne koyduktan sonra da tepesine dikilip “Hadi, önce şunları bir bitir bakalım!” diye dayatmayacak olsam, açlığının ve susuzluğunun bile ayrımına varmayacaktı. Hayrettin bey birkaç yıl daha yaşasa da oğlunun böyle iki dirhem bir çekirdek, sabahtan akşama, akşamdan gece yarısına kadar çalışma masasının başında oturduğunu görseydi, artık onun da düzenli ve önemli bir işi bulunduğunu düşünebilir, geç de olsa şöyle rahat bir soluk alabilirdi. Selami’nin kendisi de doğrulayabilirdi bunu. Ne olursa olsun, ben yiyecek bir şeyler götürmek ya da boş kapları almak için odasına girdiğimde, onu hep çalışma masasının başında oturur buluyordum, ma-

sasının üstü kitaplarla, defterlerle, çöp kutusu buruştu-
rulup yırtılmış kâğıt parçalarıyla dolu oluyordu. Bizimki-
ne ne yaptığını sorduğum zaman da işi başından aşkın bir
adam havasıyla, “Ne yapayım istiyorsun ki, Zarife? Görü-
yorsun, kitabımı yazıyorum işte”, diye tersliyordu beni.
Ne var ki, nerdeyse her iki üç haftada bir bahçıvanı kırta-
siyeciyeye yollayıp deste deste defter getirtmesine karşın, az
da olsa ilerlediğini, hatta kitabını yazdığını düşündürtebi-
lecek bir belirti yoktu ortada. Evet, önünde birtakım def-
terler, defterlerin açık sayfalarında uzunlu, kısalı birtakım
tümceler, hep soru belirtkeleriyle biten sözcükler görüyordum
ya yüzde doksan dokuz buçuğu boş olan bu defterler de,
kocaman çöp kutusundan taşan bu kâğıt parçaları da bizimkinin
daha kitabının ilk tümcesini bile belirleyemediğini göstermekteydi.
İkide bir kalemimi defterin üzerine bırakıp dakikalar süresince
bir aşağı bir yukarı dolanması da bir başka belirtisiydi bunun.
Bizimkinin durumu gizlemeye çalıştığı da yoktu ayrıca. Ama ben
Tanrı'nın her günü sabahın köründe odasına çıkarak böyle dakikalar
boyunca, böyle kendinden geçmiş gibi yürüdüğünü gördüm mü
tutamıyordum kendimi, “Selami, ne dönüp duruyorsun böyle,
yoksa benim bilmediğim bir derdin mi var?” diye soruyordum.
Zıncı diye duruveriyor, nerdeyse kızgın bir sesle “Kafamı karıştıрма,
Zarife! Görüyorsun, sözcüklerimi arıyorum! Bana bir soracağın
varsa, aşağıda sorarsın!” diye tersliyordu beni, sonra da yalnız
başınaymış gibi, bir aşağı bir yukarı yürümeye başlıyordu gene.
Evet, böyle, ikide bir rahatsız edilmek istemiyordu, ama durumunun
parlak olmadığı da ortadaydı.

“Bakıyorum, en az yarım saattir hiç durmadan yürüyorsun böyle.
İnsan ister istemez merak ediyor. Kafanın içinde ne var? Unuttuğun
bir şeyleri mi arıyorsun?” diyordum.

Bir an durup süzüyordu beni.

“Kafamın içinde ne olsun istiyorsun ki, Zarife? Kitabım,
yani *Serencam* var”, diye homurdanıyor, sonra hep aynı uyumla
bir aşağı bir yukarı yürümeye başlıyordu

gene.

Susuyordum ister istemez. Ama gerginliğinin nede-
nini anlamıyor da değildim: Selami'nin temel sorunu ka-
fasındakini defterine aktarmaktı; aktaramamaktı daha
doğrusu. Kafasındakinin *Serencam* olduğunu yineleyip
durmasına bakılırsa, kitap hazırda orada, tüm sorun onu
oradan çıkarıp kâğıda geçirmektir. Ama günler, haftalar,
aylar, mevsimler geçiyor, *Serencam*'ın ilk tümcesi bile ye-
rinden ayrılmamakta dayatıyordu. Selami de, yüzünde de-
rin mi derin bir bunalım, hatta bedensel bir acı anlatımı,
ya bir aşağı bir yukarı yürüyor, ya da bomboş bir sayfanın
karşısında donmuş gibi oturuyordu. Öyle anlaşılıyordu ki
boş sayfa ya da boş kâğıt Mallarmé için olduğu gibi bizim-
ki için de bir karabasandı, ama tıpkı Mallarmé gibi bizim-
ki de uzaklaşmıyordu ondan: boş kâğıt her şeye karşın
umudun, yokluktan varlığa, sessizlikten sese, anlamsız-
lıktan anlama, yani *Serencam*'a geçişin umuduymuştu. Ama
geçemediği, hep böyle boş kaldığı sürece öncelikle yok-
luktur. Evet, böyle, çatı katındaki odada hep bu durumda
buluyordum Selami'yi. Yalan değil, çok seyrek bir biçim-
de bile olsa, şaşırtıcı bir hızla yazmaya giriştiğini ve bir
saat, iki saat süresince nerdeyse soluk bile almadan yaz-
dığını da görüyordum. Bu ender zamanlarda beni görmü-
yordu bile, getirdiklerime de elini sürmüyordu. Gene de
seviniyordum ben, "Hele şükür, anlaşılın en sonunda bul-
du aradığımı", diye düşünüyor, ayaklarımın ucuna basa-
rak sessizce çıkıyordum odadan. Yazık ki bir iki saat sonra
usulca odaya girdiğimde bir kez daha yanıldığımı anlıyordum:
Selami o coşkuyla doldurduğu sayfaları bir bir yırtıyor,
Serencam bu parçacıklardan doğacakmışçasına, ola-
bildiğince küçük parçalara ayırarak önüne yığıyordu on-
ları. Kimi zaman kısa bir süre, kimi zaman bir, iki, üç saat
boyunca, gözlerini bu yığına dikerek kımıldamadan otur-
duktan sonra, birdenbire canlanarak hepsini çöp sepetine
atıp kalemi yeniden eline alıyor, bu kez de gözlerini yeni
bir defterin boş sayfasına dikerek heykel gibi oturuyor,
yapıtının beyninden ya da yüreğinden kalemine inmesini

beklemeye başlıyordu.

Böyle sürüp gidiyordu bu korkunç döngü.

Söylemeye gerek var mı, bilmem, *Serencam* adını verdiği bu nesnenin beyninin içinde olduğuna, günün birinde tüm engelleri aşarak oradan kâğıda akacağına inanmakla birlikte, onun böyle boş defterin karşısında hiç kılmıdamadan, şöyle rahat bir soluk bile almadan saatlerce oturduğunu görmek içimi sızlatıyordu benim. Eski güzel günleri, sevişmelerimizi, çocuklarımızın ilk sözcüklerini hecelemeleri karşısında coşmalarımızı anımsadıkça, benim Selami'm gizlice çekip gitmiş de yerini bir başkası almış gibi bir duyguya kapılıyor, bunalacak gibi oluyordum. Bereket, çabuk topluyordum kendimi. Selami'yi de arada bir omuzlarından tutup sarsıyor, "Hadi, Selami, hadi, sevgilim, yemeğimiz iyice soğudu, çocuklar seni bekliyor", diyordum. İster istemez kalkıp geliyordu sonunda, çocukların şaşkın, ürkek ya da alaylı bakışları altında, sessizce sofraya oturuyordu. Ama öyle anlaşılıyordu ki bu *Serencam* dediği şey, zaman zaman kişisel düşmanım olarak gördüğüm bu yazılmamış kitap Selami'nin beyninin içinde ağırlığını her an, her yerde duyurmaktaydı, bir mikrop gibi girmişti oraya, günler, haftalar, aylar, yıllar geçiyor, ama o oradan çıkacak gibi görünmüyordu.

Ne olursa olsun, bunca yıldır varlığını hep orada sürdürmekte olması kafamı karıştırmaya başladı, bir kuşku dur büyüdü içimde, bir kez oraya yerleştikten sonra da bir kesinlik olup çıktı. Daha da ilginç, bir süre sonra aynı kuşkuyu Selami'nin kendisinin de duymuş ve *Serencam*'ı defterden silmiş olması gerektiğini düşündüm. Kendimce birtakım kanıtlar da buldum: *Serencam*'ı yazmak üzere postu çatı katındaki odaya serdiği dönemde birkaç ay içinde iğne ipliğe dönmüş, en az dört beş yıl süresince de hep böyle kalmıştı. Ama yedi sekiz aydır nerdeyse şişman bir adamdı. Artık eski giysilerine sığmadığından eve bir terzi getirtip ölçü aldirtmiş, yıllardan sonra ilk kez yeni giysiler yaptırmış, yeni çamaşırlar almıştık. Çatı katına da şafakta çıkmıyordu artık, sabah ikilere, üçlere kadar kaldığı

da olmuyordu. Ama kendisine soracak olursan, *Serencam* hep gündemdeydi. En sonunda her şeyi göze alarak kendisine de açtım bu konuyu.

“Selami, sen bu kitabın hep beyninin içinde olduğunu söylüyorsun ya bunca yıldır bir türlü kâğıda aktaramadığına göre, orada olmayabileceğini hiç usuna getirmiyor musun?” diye sordum.

Kaşlarını çattı hemen.

“Öyle olsa, ben bilmez miyim?” diye gürlledi. “Orada, beynimin içinde, sürekli duyuruyor varlığını. Ana rahminde kıvıldaayan bir bebek gibi. Evet, orada kuşkusuz, ama öyle anlaşılıyor ki yeterince olgunlaşmadı daha, doğacak kıvama gelmedi”.

Burada susmam gerekirdi belki, ama tutamadım kendimi.

“Peki, nasıl olgunlaşacak beyninin içinde? Ne zaman olgunlaşacak?” dedim.

Selami büsbütün kızdı o zaman, bunca yıllık eşyle değil de bir karşıtıyla tartışıyormuş gibi masaya bir yumruk indirdi.

“Zarife, sen kendin de çok iyi bilirsin ki hiçbir şey anlamazsın bu konulardan!” dedi sert bir sesle, nerdeyse bağırdı. “*Serencam* benim sorunum, sen git, kendi işlerine bak, çocuklarıyla ilgilen!”

Selami tanıştığımız günden beri ilk kez böylesine sert, böylesine yukarıdan konuşuyordu benimle. Gene de tuttum kendimi, tek sözcük söylemeden kalkıp aşağıya indim. Ama öfkeden tir tir titriyordum. Onun çocuklarla ilgilenmemi söylediği gün, Müşfik’le Müşfika on iki, Müşerref on beş, Müştak on yedi yaşındaydı, yani onun düşündüğü anlamda hiçbirinin benim bakıma gereksinimi yoktu. Dördü de okullarında başarılıydı. Ama kendisine soracak olsam, hangi okulun hangi sınıfında olduklarını bile bilmezdi belki. Açıklaması da belliydi: kitabını yazmaktaydı. Ne var ki tam on yıldır masasının başında kitabını yazmaya çabılıyor, ama kitap bir türlü ortaya çıkmıyordu. Ortaya çıkmak bir yana, daha ilk tümcesi bile be-

lirlenmiş değildi belki. Bizimki yazıp yazıp yırtmakla geçiriyordu günlerini. Evet, böyle, buydu tüm yaptığı. Beni azarlamasından birkaç hafta sonra, odasına girip de çöp kutusunun gene kâğıt parçacıklarıyla dolup taşığını görünce, gene tutamadım kendimi:

“Selami, işin gücün yazıp yazıp yırtmak mı senin? Nedir bu böyle?” dedim, parmağımla da ayaklarının dibindeki kâğıt parçacıklarını gösterdim.

Kızmasını bekliyordum, ama kızmadı, çöp kutusuna ve çevresine saçılmış kâğıt parçacıklarına baktı bir süre, arkasından da eğilip bir bir toplayarak kutuya sığdırma-ya çalıştı, sonra gözlerini gözlerime dikti, gülümsemeye başladı.

“Bunlar birer gösterge”, dedi.

“Peki, neyin göstergesi?” diye sordum.

Duralamadı bile.

“Söylenmemiş, daha doğrusu söylenememiş şeylerin varlığının göstergesi”, dedi.

Birden şaşırdım.

“Ama... ama... daha söylenmemiş olduklarına göre...” diye kekelemeye başladım.

Selami yanıt vermedi, öyle dalıp gitti bir süre, sonra gene gözlerini gözlerime dikti.

“Zarife’ciğim, bana öyle geliyor ki sen tüm bu söyleyemediklerimizin birer hiç olduğunu sanıyorsun; ama bence hiç de öyle değil”, dedi. “Söyleyemediklerimizin de bir varlığı vardır her zaman, hem de yüklü bir varlığı. Üstelik, söyleyemediklerimizin yanında söylediklerimiz o kadar az şey ki! Ben işte bunların, tüm bu söyleyemediklerimizin kitabını yazmak istiyorum”.

“Ama söylenemediklerine göre...” diye başlayacak oldum.

Selami sözlerimin arkasını getirmeme zaman bırakmadı.

“Söylenememiş sözler söylenememiş olarak kalmasın istiyorum ben”, diye atıldı hemen. “Sanırım, bunun yolu da ilk kez söylenmiş sözleri bulup incelemekten geçiyor”.

TAHSİN YÜCEL

SONUNCU

ROMAN

YOKSUL İKİNCİ KİTAP

Selami bey İstanbul'un köklü bir ailesinden gelir. Fransa'da felsefe doktorası yapıp döndükten sonra, evlenir, çocukları olur, dingin bir yaşam sürer. Ama yaşamının en büyük amacı kitabını, *Serencam* adını verdiği denemesini bitirmektir.

Başladıktan kırk yıl sonra, seksenlerinde bitirir, tek adet olarak bastırır, kitabını eline almasından yirmi dört saat sonra da ölür. Büyük boy, yirmi yedi bin sayfadan oluşan bu dev yapıtı başından sonuna okuyan tek kişi çıkmaz, ama boyutları ve biçimi yıllar yılı insanların ilgisini çeker.

Serencam, boyutu ve gizemi nedeniyle büyük gürültü koparır. Kimsenin okumadığı ama görmek için insanların kuyruğa girdiği bu dev kitap ne anlatmaktadır? **Tahsin Yücel**, her zamanki ironik üslubuyla anlatıyor *Serencam*'ın öyküsünü. *Sonuncu*, iş, sanat ve basın dünyasına göndermelerle dolu, son derece düşündürücü bir roman.

ISBN 978-975-07-1150-3

5 789750 711503

<http://www.canyayinlari.com>